

TÜRK BASININDA LOZAN

SUPHİ NURİ İLERİ'NİN

LOZAN

MEKTUP VE MAKALELERİ

Hazırlayan: Nuri Sağlam

SUPHİ NURİ İLERİ

1887'de Gelibolu'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Saint Benoit Koleji ve Galatasaray Sultanîsi'nde tamamladı. Yüksek tahsiline Darülfünun Hukuk Fakültesi'nde başladı fakat bir süre sonra Fransa'ya giderek Paris Siyasî Bilimler Akademisi'nden mezun oldu. Devamında Paris Hukuk Fakültesi'nde doktora yaptı. 1914 yılında yurda döndü. Askerlik görevini Birinci Dünya Savaşı boyunca Suriye cephesindeki Dördüncü Ordu Karargâhı'nda ihtiyat zabiti olarak ikmal etti. Savaşın ardından İstanbul'a döndü ve ağabeyi Celal Nuri'nin çıkarmakta olduğu *Âtî* gazetesinde yazarlığa başladı. *Âtî* gazetesi 1919 yılı başlarında hükûmet tarafından kapatılınca Suphi Nuri, yazarlık hayatını aynı yıl bu gazetenin devamı olarak çıkarılmaya başlayan *İleri* gazetesinde sürdürdü. Bununla beraber 1921-1922 yıllarında toplam 45 sayı devam eden *Yarın* adlı haftalık bir dergi çıkardı. 1924'te İleri gazetesinin kapanması üzerine aynı yıl *Müstakil Gazete* (18 Şubat-13 Haziran 1924) ve *Son Telgraf* (14 Haziran 1924-4 Mart 1925) gazetelerini yayımladı. Bundan sonra çeşitli gazetelerde sürdürdüğü yazarlık hayatının yanı sıra avukatlık ve öğretmenlik mesleklerini de icra etti. 1945 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde profesör unvanıyla çalışırken daha önce yazdığı bir yazı dolayısıyla görevden alındı. Bu sıralarda hastalanarak 6 Aralık 1945 tarihinde vefat etti ve ertesi gün Rumelihisarı'ndaki Aşiyân Mezarlığına defnedildi.

Eserlerinden bazıları: *Sevr ve Lozan* (1934), *Günün Hukuki ve İçtimai Meseleleri* (1935), *Siyasî Tarih: XVII. Asırdan XX. Asra Kadar* (1940).

NURİ SAĞLAM

1964'te Giresun'da doğru. Giresun'da tamamladığı ilk ve orta öğreniminin ardından 1990'da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. Aynı yıl, bu bölümün Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı'nda araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladı. 1993'te Yüksek Lisansını, 1999'da da doktorasını tamamladı. Hâlen İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak görevini sürdürmektedir.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	13
BİRİNCİ LOZAN KONFERANSI	19
(20 Kasım 1922-4 Şubat 1923)	19
Konferans Hazırlıkları	21
İsmet Paşa Paris'te.....	23
Sulh Hakkında.....	25
Lozan'da Vaziyet	28
Lozan'da Hüsnüniyet	31
İsmet Paşa'nın Tahammülü	32
Lozan'da	36
Uhûd-ı Atıka	38
Lozan'da	43
Lozan'da Hayal ve Hakikat	45
Vaziyet-i Hakikiye	46
Kütle Bozuluyor	49
Vaziyet-i Hâriciyemiz	52
Rumlarımız.....	54
Curzon-İsmet Paşa.....	56
Lozan'da Fransa.....	60
Lozan-Ankara	62
Sulh Olacak mı?	64
Lozan'da Türkler.....	66

Fransa Ne Yapacak?	68
Ne Ziyan Ederdi?	71
Garba mı Şarka mı?	74
Harp Tehlikesi Var mı?	76
Düşmanlar Hazırlanıyor	78
Fransız Dostlarımız.....	80
Bugünkü Vaziyet	82
Propagandamız.....	83
Politikacılık.....	86
Sulha Doğru	89
Avrupa'da Propagandamız.....	90
Salı Günü Ne Olacak?.....	92
Mudanya-Musul	93
Balkanlardaki Kardeşlerimiz	95
Korkumuz Yoktur, Israr Edeceğiz.....	97
Harp mi Sulh mu?.....	99
Bugünkü Vaziyet	101
Fransa'nın Tavassutu.....	104
Hakkımızdan, Kuvvetimizden Eminiz	107
Mesul İngiltere'dir	108
İngiliz Düşmanlığı Fransız Dostluğu.....	110
Son Vaziyet	113
Lozan'da Bugün	115
Sermayedarlara Esir Olamayız.....	117
İstiklalimiz Pazarlıkta	119
Lozan'da Neler Oldu?	120
Buhran	122
Havadis Yok.....	123
İsmet Paşa.....	125
İyi Haberler.....	126
Sulh Olursa.....	127
Ankara'da	129
Ankara'nın Kararı	130
Ankara Müzakeratı-Ecnebi Sermayesi.....	132

Sulhumuz Hazırlanırken	134
Fransız Matbuatıyla Hasbihal.....	136
Sulh Olacak mı?	138
Müzakere Başlarken.....	140
Londra İçtimai	142
Sulh İşleri.....	144
Sulh ve Fransa.....	146
Sulh Olacak mı?	148
Sulh Yolunda	149
Demirden El Lazım	150
Sulh Müzakeratı	152
Cevabî Notamız	153
Chester Projesi ve Fransızların Asabiyeti.....	154
Sulh Olacak mı?	156
General Pellé	157
İKİNCİ LOZAN KONFERANSI.....	159
(23 Nisan-24 Temmuz 1923)	159
Lozan'a Giderken	161
İsmet Paşa Lozan'da iken	163
Heyet-i Murahhasamız Yolda.....	164
Lozan'a Giderken	165
Niş'ten Geçerken: Bulgar ve Sırp Arazisi Arasındaki Farklar	166
Konferansın İlk Celsesine Dair Malumat.....	167
Lozan'a Giderken... ..	168
Fransız ve İngiliz Murahhaslarının Lozan'a Muvasalatları.....	172
Münakaşasına Başlanan Mesâile Bir Nazar: Geçen Konferansın Yeni Konferansa Bıraktığı Miraslar	175
Zagreb'den Trieste'ye	178
Komisyonlar Yerine Teşkil Edilen Komiteler	178
Fransızların Hatt-ı Hareketi: Kabahat Kimde?	181
İngiliz Murahhasının Riyaseti Altında İlk Müzakerat.....	183
Lozan Konferansının Küşadı ve İlk Celsesi: Usul-i Müzakerenin Tespiti.....	186

İlk İntibalar: Müttehit Cephe Devam Edecek mi?	189
Lozan Konferansının İkinci Günü.....	190
Lozan'da Üçüncü Gün: 25 Nisan Sabah Celsesi Tafsilatı.....	200
Hüseyin Cahit Bey, Tanin ve Gazeteciler Hakkında	205
Lozan'da Üçüncü Gün	207
Siyasî ve Arazî Komitesinin 25 Nisan Tarihli İkinci İçtimaı.....	209
Dördüncü Güne Ait İntibalar: Romanya ve Sırp Murahhaslarının Kabalığı	213
Lozan Konferansının Dördüncü Günü: İktisadî Komitenin Müzakeratı.....	215
Lozan Konferansının 27 Nisan Celsesi Müzakeratına Ait Tafsilat	220
Konferansın Beşinci Günü: General Pellé Paris'e Giderken	224
Konferansın Altıncı Gününe Ait İntibalar.....	226
Lozan Konferansının 28 Celsesinde Cereyan Eden Müzakeratın Tafsilatı.....	227
Lozan'da Hususî Mükâlemeler	233
Konferansın Pazar Günkü Tatili: İsviçre Dağlarında Bir Cevlan	234
Lozan'da Dokuzuncu Gün: İtalya Başmurahhası Sinyor Montagna ile Mülakat.....	238
Mütehassısların İçtimasında Halledilen Meseleler.....	244
General Pellé'nin Avdeti.....	246
Lozan 1 Mayıs Celsesindeki Müzakerata Dair Tafsilat	247
General Pellé'nin Sulhperverliğine Mukabil Fransız Gazetecilerin Aleyhtarlığı!	255
Lozan'da On Birinci Gün: Malî Komisyonun İçtimaı.....	257
Vaziyet.....	262
Lozan'da On ikinci Gün: İktisadî Komitenin Müzakeratına Dair Tafsilat.....	263
On İkinci Günde: Konferansın Vaziyetine Bir Nazar	268
Türkiye'de Ecnebilerin Tâbi Olacakları Usul-i Adli Meselesi	270
Konferansın On Üçüncü Gününe Ait İntibalar	276
Türklere Hayırhah Bir İsviçrelinin Beyanatı	279
Konferansın On Üç Günlük Mesaisinden Ne Netice Çıkabildi	281
Konferans Toplanalı On Beş Gün Oldu.....	285
Konferansın On Beşinci Günü: İktisadî Komitenin Müzakeratı	288

Konferansın On Beşinci Gününe Ait İntibalar	291
Konferansta Her Nedense Hiç Bahsedilmeyen Mühim Bir Mesele....	294
Konferansın 8 Mayıs Celsesindeki Müzakeratın Tafsilatı.....	297
Lozan Konferansının 9 Mayıs Çarşamba Celsesi Hakkında Tafsilat..	302
Lozan Cinayeti Vahim Birtakım Netayic Tevhit Edecek	307
Konferansta Perşembe Günkü Müzakerat	310
Ahrens, İsviçre Hükümetini İtham Ediyor.....	312
Konferansın Cuma Günkü Celse Müzakeratı.....	314
İsmet Paşa'ya Suikast Edilemez	317
İsmet Paşa ile Müttefikîn Murahhasları Arasında Hususi Mükâlemeler	317
Konferans Niçin Buhranlı Bir Safhaya Girdi? Tamirat Meselesi İçin İsmet Paşaya Venizelos'un Verdiği Sualler	320
İktisadî Komitenin Salı Günkü Celsesi.....	328
Türkiye Hizmetine Alınacak Sıhî Müşavirler	331
Uhûd-ı Atıkanın İlğası ve Ecnebi Mektepleri Münakaşası.....	333
Vaziyet: Yunan Harpcülüğü Bir Blöftür	335
Türk Talebesinin Heyet-i Murahhasamıza Çay Ziyafeti	338
Lozan'da Bayramın İlk Günü İsmet Paşa ile Venizelos'un Mülakatı ...	339
Konferansta Vaziyet: Hakiki Sulh, Muahedenin İmzalandığı Gün Değil, İstanbul'un Tahliye Edildiği Gündür!	343
Lozan'da Türkiye ve Lehistan Arasında Müzakerata Başlanırken.....	345
Malî Komitenin Cuma Günkü İnikadında.....	347
Lozan Konferansında 19 Mayıs Günü: Memleketimizden Giden Rum ve Ermenilerin Avdeti	349
Yunanlıların Yaktıkları Yerlerimiz İçin Tamirat İstemekte Tamamıyla Haklıyız!	352
Siyasî Komite İşlerini İkmal Ediyor	355
Lozan'da Dönen İşler: Venizelos'un Rolünü Başkaları Öğretiyor!	358
Lozan Konferansında İki Günlük Tatil: Fakat Havadis Mefkud Değildir	360
22 Mayıs'ta Konferansın Otuzuncu Günü: Yunanlıların Mağlubiyeti Günden Güne Artıyor.....	363
Beynelmilel Futbol Cemiyetleri ve Sporcularımız.....	366

23 Mayıs'ta Konferansta Vaziyet: Halledilen ve Edilmeyen Meseleler	369
24 Mayıs'ta Lozan Konferansında Vaziyet: Gerginlik ve Harp Havasıyla Geçen Bir Hafta	375
Lozan Konferansında: 34'üncü Gün	378
Lozan Konferansında 25 Mayıs Gününün Bazı Acı İntibaları	380
28 Mayıs'ta Lozan Konferansı Vaziyetine Bir Nazar	383
28 Mayıs Pazartesi Günü Lozan Konferansında Sabah Celsesi.....	386
29 Mayıs'ta Lozan Konferansında Vaziyet Ne Haldeydi?	390
Muallakta Bulunan Bütün Meseleler Hususî Mükalemelerle Halledilmek İsteniliyor	396
Faizler Meselesinde Buhran Başlarken	402
İktisadî Komitenin Bir Celsesi.....	405
Lozan'da 1 Haziran Müzakereleri: Meis Adası'ndan Nasıl Vazgeçtik?	407
Lozan Konferansında Müttetikler, Mütetadiyen Bizden Fedakârlık İstiyorlar; Faizlerin Hallini de Mahsus Sona Bırakmışlardı	410
Birinci Siyasî Komitenin 4 Haziran Celsesine Ait Müzakereler	414
Kapitülasyonlar, Adli Usul, Faizler	419
5 Haziranda Konferanstaki Vaziyet: Hallolunmuş Meseleler ve Üç Yeni Mesele	422
Lozan Konferansında 6 Haziranda Vaziyet: Faizler Meselesinde Yeniden Fedakârlıkta Bulunmaya Azmettik!	427
Konferansta 8 Haziranda Vaziyet: Faizler Buhranı Devam Ediyor	432
10 Haziranda Lozan Konferansındaki Vaziyete Göre Faizler Meselesi	437
Lozan'da Bir Gün: Leman Gölü'nde Tenezzüh	441
11 Hazirandaki Vaziyet: Faizler Meselesindeki Buhran ve Hasan Bey'in İzahatı	442
Faizler Yetişmemiş Gibi Bir de İmtiyazlar Derdi!	447
13 Haziranda Konferansın Vaziyeti: Faizler İçin "Formül" Aranmakla Meşgul.....	452
Türk Muhibbi	454
Lozan Konferansında Alman Hadiselerinin Tesiri	455
Lozan Konferansında Bazı Mühim İnikâslar: Yunanlılar Artık Alet Olmak İstiyorlar	456

Faizler Müzakeratının Son Safhaları	457
Yunanlıların Bizimle Hemen Sulh Yapmaları.....	459
Sulhun Teehhüründen Kârlı Çıkacak Kimdir?	462
Lozan'da Faizler Meselesi: İş Cevabımıza Kalıyor	463
Eğer Bir Aksilik Çıkarmaz ve Tahliyeye Naçar Razı Olurlar ise Sulh... 464	
Geçen Pazar Konferansta Zannediliyordu ki Bir Aksilik Zuhur Etmeyecek Olursa Bu Hafta Muhakkak Sulh Haftası Olacaktır	466
18 Haziranda Lozan Konferansındaki Vaziyete Bir Nazar: Faizler Yüzünden İp Kopacak mı Kopmayacak mı?	468
Lozan Konferansında 19 Haziranda Vaziyet: Faizler Meselesinde Bulunan Son Formül	471
Konferansta 21 Haziranda Vaziyet: General Pellé'ye Paris'ten Gelen Talimat	474
Günlerden Sonra Lozan'da Akdedilen Resmî Bir Celse.....	477
Eğer Müttefikler Müttehit Cephesi Olsaydı	481
Blöfler Devri: Müttehit Cephe Yoktur	483
Muallak Vaziyet Devam Ediyor	486
Lozan'da Teferruata Ait Bazı Müzakereler	488
Siyasî Komitenin Son Bir Celsesi	491
Talimat Almışlar mı, Neden İbarettir; Yekdiğerine Tevafuk Ediyor mu, Şiddetli midir?	493
Konferansın Bugünkü Hali Karşısında: Nikbin mi Olmalı Bedbin mi? İnkıta Olamaz!	495
Faizler Meselesi Bugün Sırf Bir Asabiyet ve İnat İş Olmuştur	497
Türk-Yunan İtilafının Devamı Müttefikleri Şaşırttı: Ruhr'da Dargın Olanlar Lozan'da Birleşiyorlar!	499
Lozan'da İki Komite Toplanabilmiş	501
Lozan Konferansında 2 Temmuz Günü: Sulh Hakkında Yine Bedbiniz!	505
Kuponlar Meselesi Hâmillerle Halledilinceye Kadar: Tahliyenin Tehirini Kim Teklif Ediyor?	509
Türkiye ile Yunanistan Arasındaki Tam İtilafın Esasları	511
Beklediğimiz Şerefli Sulh Nasıl Takarrür Etti? Tarihî Bir Gecenin İntibaâtı	515
Lozan'da Faizler İtilafı Akdedildikten Sonra	520

Lozan Konferansında Son Meseleler	526
Mustafa Kemal Paşa'ya Açık Mektup	528
Sulh Takarrür ettiği Halde Yeniden Çıkarılan Aksilikler	529
İtilâf-ı Tam Hâsıl Olmazdan Evvel	533
Nihayet Sulh.....	537
Lozan Konferansındaki Son Celse	538
Lozan'da İtilaf-ı Katiden Sonra	547
Yeni Muahedeye Göre: Mübadele-i Ahali.....	550
Mübadelelerin Tatbikinde Bazı Meseleler	553
Mübadele Meselesine Ehemmiyet Vermeliyiz!.....	556
Acil Meselelerimiz.....	559
Acil Bir İş: Muhacirleri Kurtaralım.....	561
Mübadele İşleri: Düşman Beslemeyelim!	563
Mübadele Derdi: Tevfik Rüştü Bey Heyetinde İlk Hata	565
EKLER.....	567
Muharrem Kararnamesi Denilen Şey Nedir?.....	567
Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti Hariciye Vekâletinin İtilaf Devletlerine Verdiği Notanın Metni	569
İtilaf Devletlerinin Cevabî Notası.....	577
DİZİN.....	581